

Kupoprodaja s obročnom otplatom cijena

Sarić, Dina

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:558064>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet u Zagrebu

Katedra za trgovačko pravo i pravo društava

Dina Sarić

KUPOPRODAJA S OBROČNOM OTPLATOM CIJENE

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Antun Bilić

Zagreb, rujan 2022.

Izjava o izvornosti

Ja, Dina Sarić (0066289614) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada/završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Dina Sarić

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. REDOVNA KUPOPRODAJA (<i>EMPTIO VENDITIO</i>).....	1
2.1. POJAM I KARAKTERISTIKE	2
2.2. OBVEZE UGOVORNIH STRANA	3
2.3. POSEBNE VRSTE KUPOPRODAJE	4
3. KUPOPRODAJA S OBROČNOM OTPLATOM CIJENE.....	6
3.1. POJAM I PRETPOSTAVKE	6
3.1.1. POKRETNNA STVAR	6
3.1.2. PRODAVATELJ SE OBVEZUJE PREDATI STVAR KUPCU PRIJE NEGO ŠTO MU CIJENA BUDE POTPUNO ISPLAĆENA	9
3.1.3. KUPAC SE OBVEZUJE ISPLATITI CIJENU U OBROCIMA.....	10
3.2. OBLIK UGOVORA I BITNI SASTOJCI	13
3.3. PRIMJENA PRAVILA O KUPOPRODAJI S OBROČNOM OTPLATOM CIJENE NA DRUGE UGOVORE KOJI IMAJU ISTU BIT	16
3.4. NIŠTETNOST ODREDAVA NEPOVOLJNIH ZA KUPCA	18
3.5. RASKID UGOVORA	19
3.6. NIŠTETNOST UGOVORNE KAZNE I SUDSKO PRODULJENJE ROKOVA 21	
4. ZAŠTITA KUPCA KAO ZAŠTITA POTROŠAČA PRI POTROŠAČKOM KREDITIRANJU.....	22
5. ZAKLJUČAK.....	24
6. LITERATURA.....	26

1. UVOD

Tema ovog rada je ugovor koji se sve više primjenjuje u svakodnevnom životu i koji široj publici omogućava kupnju isplatom cijene stvari kroz određeni vremenski period. Najčešće se radi o potrošačkom ugovoru koji je osim Zakonom o obveznim odnosima¹ uređen i Zakonom o potrošačkom kreditiranju² u kojem je transponirana nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, Direktiva o potrošačkom kreditiranju³. Ukratko, kupoprodaja s obročnom otplatom cijene je posebna vrsta kupoprodajnog ugovora, koji štiti kupca i omogućava mu kupnju možebitno skupe stvari. Kupac primarno izvrši početnu uplatu, a ostatak cijene plaća u obrocima. U takvim okolnostima prodavatelj može profitirati ugovaranjem kamata na obroke isplate, što prodaju stvari na obroke u tom slučaju čini isplativim za prodavatelja. Prije nego što isplati cijenu u cijelosti tj. već pri početnoj uplati prodavatelj kupcu stvar predaje u posjed. Kako bi se objasnila posebnost kupoprodajnog ugovora s obročnom otplatom cijene u prvom dijelu ovog rada opisat će se redovna kupoprodaja kao polazište i bit ovog ugovora, a zatim će se izlaganjem o osobitostima i stavljanjem kupoprodaje s obročnom otplatom cijene u odnos s redovnom kupoprodajom, ovaj ugovor pobliže pokušati dočarati i njegova svrha objasniti. Naposljetku, ukazat će se na razloge načina uređenja ovog ugovora i zaštite kupca kao potrošača.

2. REDOVNA KUPOPRODAJA (*EMPTIO VENDITIO*)

Kupoprodaja je obvezujući pravni ugovor između dviju strana koji obvezuje kupca i prodavatelja na međusobnu transakciju, a uređena je u čl. 376. – 473. ZOO-a. Ključni razlog za korištenje kupoprodajnog ugovora u pravnom prometu sa stajališta kupca je permanentno stjecanje najšire pravne ovlasti na predmetu kupoprodaje odnosno stjecanje prava vlasništva. S druge strane, sa stajališta prodavatelja svrha sklapanja kupoprodajnog ugovora je stjecanje

¹ Zakon o obveznim odnosima NN 35/2005., 41/2008., 125/2011., 78/2015., 29/2018. i 126/2021 (dalje u tekstu: ZOO).

² Zakon o potrošačkom kreditiranju NN 75/2009., 112/2012., 143/2013., 147/2013., 9/2015., 78/2015., 102/2015. i 52/2016 (dalje u tekstu: ZPK).

³ Direktiva 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 87/102/EEZ [2008.] SL L 133/66; s izmjenama u [2011.] SL L 296/35, [2014.] SL L 60/34, [2016.] SL L 171/1 i [2019.] SL L 198/241 (dalje u tekstu: Direktiva 2008/48/EZ).

novca. Odredbe koje uređuju redovnu kupoprodaju načelno su dispozitivne naravi pa je za ugovor pored ZOO-a mjerodavna autonomija strana. Kupoprodajni ugovori se koriste za transakcije nekretninama, osim toga svakodnevno se sklapaju u trgovinama, trafikama, na benzinskim postajama te kao jedan od načina kupnje roba i općenito pokretnih stvari. Ugovorom se u potpunosti određuju uvjeti kupoprodaje, a time ugovor o kupoprodaji predstavlja vrhunac pregovora između kupca i prodavatelja. Najrašireniji je ugovor u praksi, a jedan je od najvažnijih u obveznom i trgovačkom pravu.

2.1. POJAM I KARAKTERISTIKE

Ugovorom o kupoprodaji prodavatelj se obvezuje predati kupcu stvar u vlasništvo, a kupac se obvezuje platiti mu cijenu. (čl. 376. st. 1. ZOO-a) Prodavatelj nekog prava obvezuje se pribaviti to pravo kupcu, a kad ostvarivanje njegova sadržaja zahtijeva posjed stvari, predati mu i stvar. (čl. 376. st. 2. ZOO-a). Promatrajući ova dva navedena stavka zajedno, može se zaključiti kako je kupoprodaja konsenzualni ugovor. Naime, pravni posao postaje perfektan samim sklapanjem predmetnog ugovora kojim se obje strane obvezuju na određenu činidbu. Iz toga proizlazi da je između ostaloga i naplatni pravni posao, budući da se za činidbu traži protučinidba, te dvostranoobvezni, recipročni ugovor, za kojeg je karakteristično da svaka ugovorna strana postaje u isto vrijeme i vjerovnik i dužnik.⁴ Iz navedenog proizlazi kako je kupoprodaja samo osnova za stjecanje prava vlasništva te da sklapanjem samog ugovora o kupoprodaji za strane nastupaju samo obveznopravni učinci.⁵ To znači da je kupoprodaja kauzalan posao jer je stjecanje prava vlasništva na kupljenoj stvari cilj odnosno kauza ili svrha ugovora. Ključna stvar kod kupoprodajnog ugovora je da se njime ne prenosi imovina ili dobra strana, ono što jest je stvaranje obveze za prodavača da proda, a za kupca da kupi. Kada je riječ o obliku usvojeno je načelo neformalnosti budući da je kupoprodaja najčešće svakodnevno korišten ugovor u pravnom prometu. Drugim riječima, ponuda i prihvata ponude za sklapanje ugovora u kupoprodaji mogu biti dani u pisanom ili usmenom obliku.⁶ Cilj je omogućiti njegovo brzo i nesmetano sklapanje premda radi možebitnih sporova i lakoće dokazivanja, preporuka je uvijek

⁴ Klarić P., Vedriš, M., Građansko pravo, Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, XIV. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne Novine, Zagreb, 2014., str. 493.

⁵ *Ibid.*, str. 494.

⁶ Velaj, H., Kupoprodaja s posebnim pogodbama (I. dio), Računovodstvo, revizija i financije, ožujak 2019., str. 231.

sklapati pravne poslove u pisanom obliku. Međutim neformalnost je načelna zato što i sam ZOO nalaže pisani oblik kad je predmet ugovora nekretnina, a i svaki posebni propis može nalagati neki određeni oblik ovog ugovora.⁷ Bitni sastojci kupoprodajnog ugovora su objekt odnosno stvar, pravo ili imovina, koje se prodavatelj obvezuje prenijeti kupcu u vlasništvo i cijena koju se kupac obvezuje platiti prodavatelju. Stvari moraju biti u prometu, a među njima treba razlikovati pokretnine od nekretnina, kao i prava koja ne smiju biti strogo osobna. Ugovor o kupoprodaji stvari izvan prometa je ništetan (čl. 380. st. 1. ZOO-a). Iz istog članka proizlazi da se kupoprodaja može odnositi i na buduću stvar koja primjerice još nije nastala ili nije izrađena. Nadalje, ni tuđa stvar neće biti prepreka valjanosti kupoprodajnog ugovora. U slučaju da kupac nije znao niti morao znati da je stvar tuđa ima pravo raskinuti ugovor i zahtijevati naknadu štete, ako se zbog toga ne može ostvariti svrha ugovora (čl. 382. ZOO-a). Objekt kupoprodaje mora biti određen ili bar odrediv. Cijena je naknada za stvar izražena u novcu. Može se određivati na razne načine poput fiksnog iznosa, pozivanjem na razumnu, tekuću cijenu ili onu iz ranijeg ugovora itd.⁸ Za kupovnu cijenu zahtijevaju se tri karakteristike, a to su da cijena mora biti izražena u novcu, određena ili odrediva.⁹ Ugovor u kojem cijena nije određena ili se na temelju podataka ne može odrediti, neće proizvoditi pravne učinke što znači da će ugovor biti ništetan (čl. 384. st. 1. ZOO-a). Kod trgovačkog kupoprodajnog ugovora, strane se ne moraju suglasiti o visini cijene jer ZOO sadrži pravila o cijeni koju će kupac biti dužan platiti ako ona ugovorom nije određena ili odrediva.¹⁰ U tom slučaju svakako nije upitna nužnost suglasja strana o kupčevoj obvezi plaćanja cijene kao i predaje predmeta od strane prodavatelja.

2.2. OBVEZE UGOVORNIH STRANA

Razlikuju se obveze prodavatelja i obveze kupca. Najvažnije obveze prodavatelja su predaja stvari, odgovornost za materijalne i pravne nedostatke i garancija za ispravno funkcioniranje prodane stvari.¹¹ Međutim njegove obveze dijelimo u dvije skupine ovisno o trenutku predaje.

⁷ Gorenc V., Kačer H., Momčinović H., Slakoper, Z., Vukmir, B., Belanić, L., Obvezno pravo, Posebni dio 1., Pojedini ugovori, Novi informator, Zagreb, 2012., str. 22.

⁸ Momčinović, H., Ugovori obveznog prava, Prva knjiga, Narodne Novine, Zagreb, 1987., str. 10.

⁹ Klarić, Vedriš, *op. cit.*, bilj. 4, str. 496.

¹⁰ Slakoper Z., Gorenc, V., Bukovac Puvača, M., Obvezno pravo, Opći dio, Sklapanje, promjene i prestanak ugovora, Novi informator, Zagreb, 2009., str. 243.

¹¹ Momčinović, *op. cit.*, bilj. 9, str. 16.

Do samog trenutka predaje predmeta kupoprodaje prodavatelj mora brižno čuvati stvar kako bi mogao omogućiti predaju slobodnog posjeda kupcu kako je ugovoreno kupoprodajnim ugovorom. Predaja se mora izvršiti u razumnom roku ako nadnevak predaje nije određen. Mjesto će se utvrditi ugovorom kao i vrijeme, ali ako i ono nije utvrđeno predaja će se izvršiti u mjestu prodavateljeva prebivališta odnosno boravišta, a ako je riječ o pravnoj osobi, sjedišta.¹² Sami trenutak predaje osobito je bitan zbog prelaska odgovornosti za rizik odnosno odgovornosti za slučajnu propast ili oštećenje stvari. Tim će činom prodavatelj ispuniti dužnu činidbu predviđenu ugovorom. Predaja je zapravo modus stjecanja prava vlasništva na predmetu ugovora odnosno na pokretnini. Ako do predaje ne dođe, neće doći ni do stjecanja prava vlasništva. Može biti izvršena na razne načine poput fizičke predaje, simbolične, predaje očitovanjem itd. što znači da se može obaviti različitim materijalnim radnjama prodavatelja ovisno o sadržaju ugovornih klauzula, prirodi posla i sl.¹³ Predaja se može izvršiti i svakome koga kupac ovlasti. Nakon što stvar preda prodavatelj će odgovarati za materijalne i pravne nedostatke stvari. S druge strane, osnovne obveze kupca su preuzimanje stvari i isplata cijene. Kupac mora poduzeti sve potrebne radnje kako bi preuzeo stvar. U slučaju da bez opravdanog razloga ne poduzme potrebne radnje ili odbije preuzimanje stvari, prodavatelj može raskinuti ugovor (čl. 441. st. 2. ZOO-a). Bez obzira na preuzimanje, temeljna kupčeva obveza plaćanje je kupovne cijene. Kupovna cijena načelno će se platiti odjednom, a plaćanje u obrocima će se uvijek morati posebno ugovoriti što će se obraditi u ostatku rada. Platiti treba prema uvjetima navedenim u ugovoru, a ako strane nisu ugovorile mjesto i vrijeme plaćanja ili ako nema drukčijih običaja plaćanje će se obaviti u trenutku i mjestu u kojem se obavlja predaja stvari. Ako se cijena ne mora platiti u trenutku tada će se plaćanje obaviti u mjestu prebivališta odnosno sjedištu prodavatelja (čl. 483. ZOO-a). Cijena se u cijelosti neće isplatiti u trenutku predaje stvari kada je riječ o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene. Upravo je to jedna od posebnosti tog ugovora.

2.3. POSEBNE VRSTE KUPOPRODAJE

ZOO poznaje i uređuje posebne vrste kupoprodaje koje naziva „kupoprodaje s posebnim pogodbama.“ Riječ je o varijantama redovne kupoprodaje pri čijem sklapanju postoje određene

¹² Klarić, Vedriš, *op. cit.*, bilj. 4, str. 497.

¹³ Momčinović, *op. cit.*, bilj. 9, str. 17.

specifičnosti. Različite situacije i težnje ugovornih strana dovele su do pojave nekolicine zakonom uređenih kupoprodaja s posebnostima, koje su uvriježenom uporabom zavrijedile mjesto u zakonu. ZOO uređuje u čl. 449. – 473. kupoprodaju s pravom prvokupa, kupnju na pokus, kupoprodaju prema uzroku ili modelu, kupoprodaju sa specifikacijom, kupoprodaju s pridržajem prava vlasništva i kupoprodaju o obročnom otplatom cijene. Kupoprodaje s posebnim pogodbama se mogu podijeliti na četiri skupine ovisno o tome koja ih posebnost krase. Posebnost se može sastojati u načinu određivanja predmeta kupoprodaje (kupoprodaja po uzorku ili modelu i kupoprodaja sa specifikacijom), u ustanovljavanju posebnog ili posebnih prava kupaca (kupnja na pokus, kupoprodaja sa specifikacijom, kupoprodaja s obročnom otplatom cijene) ili obveze kupca (kupoprodaja s pravom prvokupa) ili posebnih stvarnopravnih učinaka (kupoprodaja s pridržajem prava vlasništva).¹⁴ Bez obzira na to što se razlikuju od redovne kupoprodaje po određenoj osobitosti i dalje kupoprodaje s posebnim pogodbama čine kupoprodajni ugovor na koji se podredno primjenjuju pravila o kupoprodajnim ugovorima. Osim zakonom uređenih posebnih vrsta kupoprodaja postoje i one koje nisu regulirane zakonom, a njih može biti beskonačno mnogo. Razlog zakonske nereguliranosti proizlazi iz mogućnosti ugovaranja kupoprodaje sa svakojakim inačicama što isključivo ovisi o volji stranaka. Volja stranaka mora biti u skladu s prisilnim propisima, moralom i Ustavom.¹⁵ Prodajni nalog je uređen kao zasebni ugovor u čl. 476. – 478. ZOO-a premda se u literaturi pretežito sistematizira kao podvrsta ugovora o kupoprodaji. Postoje različite struje razmišljanja kada se govori o pravnoj naravi tog ugovora. Budući da nema sumnje da taj ugovor postaje ugovorom o kupoprodaji nakon isteka roka za prodaju pošto nalogoprimac ne vrati stvar ili novac u visini utvrđene cijene nalogodavcu, može se smatrati posebnom vrstom kupoprodaje.¹⁶

¹⁴ Ćesić, Z., Gorenc, V., Kačer, H., Momčinović, H., Pavić, D., Perkušić, A., Pešutić, A., Slakoper, Z., Vidović, A., Vukmir, B., Komentar zakona o obveznim odnosima. RRif plus, Zagreb, 2005., str. 707.

¹⁵ Stipić, A., Posebne pogodbe u ugovoru o kupoprodaji, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, 2020. str. 31.

¹⁶ Klarić, Vedriš, *op. cit.*, bilj. 4, str. 505.

3. KUPOPRODAJA S OBROČNOM OTPLATOM CIJENE

Kupoprodaja s obročnom otplatom cijene kupoprodaja je s posebnom pogodbom zakonski regulirana u čl. 464. – 473. ZOO-a. Kao što je već istaknuto njenom posebnosti smatra se ustanovljavanje posebnog prava kupca.

3.1. POJAM I PRETPOSTAVKE

Ugovorom o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene obvezuje se prodavatelj predati kupcu određenu pokretnu stvar prije nego što mu cijena bude potpuno isplaćena, a kupac se obvezuje isplatiti njezinu cijenu u obrocima, u određenim vremenskim razmacima (čl. 464. ZOO-a). Posebnosti se ističu u samoj zakonskoj definiciji iz koje se može iščitati kako objektom ove posebne kupoprodaje može biti samo pokretna stvar te odstupanje od načela istodobnosti ispunjenja činidba.¹⁷ Imajući na umu zakonsku definiciju, ugovor o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene mogao bi se definirati kao vrsta kupoprodajnog ugovora koji se sklapa s ciljem kreditiranja kupca i pri kojem se prodavatelj obvezuje kupcu predati pokretnu stvar, a kupac se obvezuje isplatiti cijenu u obrocima. Kupoprodaja s obročnom otplatom cijene sadrži elemente kreditiranja jer prodavatelj predaje predmet kupcu prije nego što primi odgovarajuću naknadu, privremeno smanjujući svoju imovinu u korist kupca. S druge strane, kupac je privremeno „obogaćen“ jer dobiva predmet prije nego što plati punu kupoprodajnu cijenu.¹⁸ Kupac će vrijednost stvari otplaćivati u ratama, na sličan način kao i kredit. U uobičajenoj komunikaciji naziva se prodajom na rate ili prodajom na kredit te najčešće ima karakter potrošačkog ugovora premda se ne isključuje mogućnost da to bude trgovački ili građanskopravni ugovor bez posebnih obilježja.¹⁹

3.1.1. POKRETNNA STVAR

Pretpostavka pokretne stvari je, uvelike izražajna *differentia specifica* u odnosu na redovnu kupoprodaju. Kada je riječ o redovnoj kupoprodaji, kao što je već navedeno, predmet može biti

¹⁷ Klarić, Vedriš, *op. cit.*, bilj. 4, str. 502.

¹⁸ Bilić, A., Kupoprodaja s obročnom otplatom cijene kao iznimka od osnovnih načela obveznog prava, Zagreb International Conference on the Law of Obligations, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2019., str. 7. (Citirana je neobjavljena verzija, u wordu, koja je ustupljena od strane autora. Rad je u postupku objave.)

¹⁹ Gorenc, Kačer, Momčinović, Slakoper, Vukmir, Belanić, *op. cit.*, bilj. 7., str. 106.

svaka pokretna ili nepokretna stvar te svako prenosivo pravo pod uvjetom da su stvari u prometu (čl. 380. st. 1. ZOO-a). Bitni sastojci kupoprodajnog ugovora su predmet i cijena dok kod kupoprodaje s obročnom otplatom cijene bitnih sastojaka je primjetno više, a jedan od njih je i pokretna stvar kao predmet kupoprodaje. Bilo bi moguće prodati uz obročnu otplatu cijene i nekretninu te bilo koji drugi predmet koji se ne smatra pokretnom stvari, međutim to bi značilo da se na kupoprodaju takvih predmeta ne bi primjenjivala pravila koja se odnose na kupoprodaju s obročnom otplatom (čl. 464. – 473. ZOO-a) već opća pravila o kupoprodaji (čl. 376. – 448. ZOO-a). Tužiteljima koji su izjavili reviziju protiv drugostupanjske presude zbog pogrešne primjene materijalnog prava, Vrhovni sud je jasno dao doznanja da do povrede nije došlo jer se u predmetnom slučaju radi o nekretnini.²⁰ Naime, drugostupanjski sud je zahtjev tužitelja ocijenio neosnovanim i (potvrđivanjem prvostupanjske presude) odbio uz osnovno i odlučno pravno shvaćanje da tužitelji ne mogu uspjeh u postupku ostvariti na odredbama o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene, a sve budući da se one odnose samo na ugovore kojima su predmet prodaje pokretnine, što ovdje nije bio slučaj. Riječima suda jasno je definirana priroda toga ugovora i na što se (na koji predmet) takav odnosi: ZOO u okviru instituta posebnog ugovora o "kupoprodaji s obročnom otplatom cijene" uređuje (s pravima i obvezama stranaka samo takvog ugovora) samo prodaju pokretne stvari. Činjenica da se mora raditi o kupoprodaji pokretne stvari nije dodatna pretpostavka nego sužavanje polja primjene općih pravila o kupoprodaji.²¹ Zakonom o vlasništvu i drugim stvarnim pravima²² u čl. 2 definiran je pojam stvari i pokretne stvari. Stvari su tjelesni dijelovi prirode, različiti od ljudi, koji služe ljudima za uporabu. Smatra se da su stvari i sve drugo što je zakonom s njima izjednačeno (čl. 2. st. 2 ZVDSP-a). Stvar treba biti sposobna biti objektom prava vlasništva, a sposobne su sve stvari osim onih kojima njihove naravne osobine ili zakonske odredbe priječe da pripadaju pojedincu.²³ Prema čl. 2. st. 4 ZVDSP-a pokretnine (*res mobilis*) su stvari koje se mogu premjestiti s jednog mjesta na drugo, a da im se ne povrijedi bit (supstanca). U nastavku istog stavka se navodi kako će se stvari koje su po svojoj naravi pokretne smatrati nepokretnima ako su pripadak nepokretne stvari ili ih zakon izjednačuje s nekretninama. Naime, pokretnina

²⁰ Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev 1133/2012-2 od 30. lipnja 2015., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2012RevB1133A2> (29.8.2022.).

²¹ Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 3.

²² Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima NN 91/1996., 68/1998., 137/1999., 22/2000., 73/2000., 129/2000., 114/2001., 79/2006., 141/2006., 146/2008., 38/2009., 153/2009., 143/2012. i 152/2014. (dalje u tekstu: ZVDSP).

²³ Klarić, Vedriš, *op. cit.*, bilj. 4, str. 246.

je zasebna stvar koja je pojedinačno određena kao takva i razgraničena od ostalog materijalnog, opipljivog svijeta. Prema čl. 2. st. 6 ZVDSP-a zakonom mogu neke vrste prava ili bilo što drugo biti izjednačeno sa stvarima i u takvom slučaju se načelno ubrajati u pokretne stvari. U sumnji jeli riječ o pokretnoj i nepokretnoj stvari, smatrat će se pokretnom (čl. 2. st. 7. ZVDSP-a). Pokretninom se smatra i vrijednosni papir odnosno papir u kojem je inkorporirano neko pravo, a što se smatra vrijednosnim papirom definirano je u čl. 1135. st. 1. ZOO-a ,a u čl. 3. st. 1. t. 87. Zakona o tržištu kapitala²⁴ govori se o nematerijaliziranim vrijednosnim papirima kojima se trguje na tržištima kapitala. Naime, tko stekne taj papir u vlasništvo stekao je ujedno i pravo koje je u njemu inkorporirano pa ga može ostvarivati i njime raspolagati. Inkorporacijom je postignuto da su ta prava podvrgnuta djelovanju stvarnopravnog uređenja, ali samo u slučaju ako je riječ o materijaliziranom vrijednosnom papiru, koji se smatra pokretnom stvari.²⁵ Budući da su i dionice vrijednosni papiri mogu kao takve biti predmetom kupoprodaje s obročnom otplatom. S druge strane, dionice koje su izdane u nematerijaliziranom obliku nisu stvar.²⁶ Najčešće su i takve dionice vrijednosni papiri (čl. 3. st. 1. t. 87. ZTK-a) pa se na njih na odgovarajući način primjenjuju odredbe o vrijednosnim papirima u obliku isprave (čl. 1135. st. 3. ZOO-a). Zbog toga su dionice izdane u nematerijaliziranom obliku *mutatis mutandis* podvrgnute sličnom režimu kao i dionice u obliku isprave. Da se odredbe o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene primjenjuju na dionice ukazuje presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske.²⁷ Prema shvaćanju revizijskog suda revizija je opravdana jer se nisu na predmetni ugovor o prodaji s obročnom otplatom kojim je prodavatelj kupcu, koji je pojedinac, predao dionice, a kupac se obvezao cijenu platiti u obrocima, primjenjivale odredbe ZOO-a o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene. Štoviše Visoki trgovački sud u presudi iz 2007. godine smatra da su dionice u obliku isprave tjelesna stvar, dok su dionice u elektroničkom zapisu s njima zakonom izjednačene.²⁸ Naime, sud utvrđuje kako je prvostupanjski sud pogrešno primijenio materijalno pravo kada je zaključio da dionice nisu pokretna stvar. U presudi elaborira svoje stajalište navodeći: „ *Pojam dionice, koja je dio temeljnog kapitala*

²⁴ Zakon o tržištu kapitala NN 65/18, 17/20, 83/21, (dalje u tekstu: ZTK).

²⁵ Gavella N., Josipović, T., Gliha, I., Belaj, V., Stipković, Z., Stvarno pravo – Svezak prvi, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007., str. 78.-79.

²⁶ Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 5.

²⁷ Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev 1081/10-5 od 05. veljače 2013., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2010RevB1081A5> (12.9.2022.)

²⁸ Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž 7207/04-3 od 03. listopada 2007., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VTSRH201G2007SPzB7207A043> (12.09.2022.)

društva, skup članskih prava i obveza i vrijednosni papir, bilo da postoji isprava o dionici ili samo elektronički zapis, Zakonom o trgovačkim društvima nije izričito određen. Prema odredbi članka 2. stavak 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima („Narodne novine“ br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00 i 114/01 – dalje u tekstu: ZV) predmet prava vlasništva i drugih stvarnih prava može biti svaka pokretna (pokretnina) ili nepokretna stvar (nekretnina), osim onih koje nisu za to sposobne, pri čemu je u stavku 2. istog članka određeno da su stvari u smislu ZV-a tjelesni dijelovi prirode, različiti od ljudi, koji služe ljudima za uporabu. Zakon o obveznim odnosima prihvaća koncepciju podjele stvari na tjelesne i netjelesne tj. prava, ali posebno ne obrađuje Ugovor o prodaji netjelesnih stvari odnosno prava. U članku 2. stavak 2. ZV-a izričito se navodi da se uzima da su stvari, osim onih koje su definirane u stavku 1., i sve drugo što je zakonom s njima izjednačeno. Imajući u vidu navedeno, stav je ovog suda da se dionice smatraju pokretnim stvarima.“ Pretpostavka pokretne stvari za primjenjivanje posebnih odredaba zakona, koje se odnose na kupoprodaju s obročnom otplatom, nije nužna u svakom pravnom poretku. U prilog tome ide komparativna studija prava Irana, tradicionalne islamske zemlje i anglosaksonskog prava.²⁹ Za razliku od *common law-a* i francuskog prava, iranske odredbe o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene primjenjuju se uz pokretne i na nepokretne stvari kao predmet ove kupoprodaje.

3.1.2. PRODAVATELJ SE OBVEZUJE PREDATI STVAR KUPCU PRIJE NEGO ŠTO MU CIJENA BUDE POTPUNO ISPLAĆENA

Naredna pretpostavka, koja kaže da se prodavatelj ugovorom obvezuje predati pokretnu stvar kupcu prije nego što mu cijena bude potpuno isplaćena, također proizlazi iz definicije čl. 464. ZOO-a. Prema tome, kupac cijenu ne isplaćuje jednokratno, nego u dijelovima (obrocima).³⁰ Kupac se tek obvezuje isplatiti jedan dio cijene po proteku određenog vremena nakon što je preuzeo stvar. Sukladno tome kad je riječ o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene vidljivi su elementi kreditiranja, budući da predajom stvari prije nego što je dobio odgovarajuću

²⁹ Motalebi, M., Khosravi H., Comparative Study of Hire-purchase in Iran and English Common Law, Journal of Politics and Law, Vol. 10, Br. 1, 2016., dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/312250119_Comparative_Study_of_Hire-purchase_in_Iran_and_English_Common_Law (29.8.2022.).

³⁰ Velaj, H., Kupoprodaja s posebnim pogodbama (II. dio), Računovodstva, revizija i financije, Zagreb, travanj 2019., str. 212.

protuvrijednost prodavatelj privremeno umanjuje svoju imovinu u korist kupca.³¹ Naime, već prije istaknuto odstupanje od načela istodobnosti ispunjenja činidba upravo se ogleda u ovoj konkretnoj pretpostavci (čl.358. ZOO-a). S obzirom na sličnost situacije predaje stvari kupcu u samostalan posjed sve dok ne isplati cijenu u cijelosti te odstupanje od pravila istodobnog ispunjenja, može se povući paralela s kupoprodajnim ugovorom uz pridržaj prava vlasništva prodavatelja. Prema čl. 462. st. 1. ZOO-a prodavatelj može posebnom odredbom ugovora pridržati pravo vlasništva i nakon predaje kupcu stvari dok potonji ne isplati cijenu u cijelosti i ispuni odgovorni uvjet ugovora. Klauzulom o pridržaju prava vlasništva (*pactum reservati dominii*) prodavatelj se osigurava u slučaju da dođe do poteškoća prilikom naplate cijene od kupca.³² Za razliku od situacije ugradnje klauzule pridržaja vlasništva prodavatelja kod kupoprodaje s obročnom otplatom kupac se obvezuje isplaćivati cijenu u dijelovima odnosno obrocima u jasno konkretiziranim vremenskim razmacima (čl. 464. ZOO-a) što kod kupoprodaje s pridržajem prava vlasništva prodavatelja nije neophodno, ali će isto vrlo često biti slučaj. Između ostalog, posebnost kupoprodaje uz pridržaj prava vlasništva prodavatelja ogleda se u odstupanju od općeg pravila prijenosa prava vlasništva na pokretninama predajom stvari u samostalan posjed na temelju valjano očitovane volje prodavatelja da njegovo vlasništvo prijeđe na stjecatelja (čl. 116. st. 1. ZVDSP-a). Štoviše na temelju sličnosti ove posebne dvije vrste kupoprodaje i s ciljem zaštite kupaca moguće je kupoprodaju s obročnom otplatom cijene kumulirati s pridržajem prava vlasništva (čl. 473. ZOO-a). Razlog ugovaranja klauzule pridržaja ide u korist prodavatelja posebice kod situacija kada kupac proda stvar nekom trećem, a svoju ugovornu obvezu nije ispunio. Činom predaje stvari kupcu kod pridržaja prava vlasništva prodavateljeva imovina neće se umanjiti za subjektivno pravo vlasništva, ali hoće za mogućnost korištenja stvari. Shodno tome ugovor s obročnom otplatom cijene i s takvom nadogradom imat će funkciju kreditiranja.

3.1.3. KUPAC SE OBVEZUJE ISPLATITI CIJENU U OBROCIMA

Pretpostavka da se kupac obvezuje isplatiti cijenu u obrocima u određenim vremenskim razmacima proizlazi iz čl. 464 ZOO-a, a predstavlja odraz pretpostavke da se prodavatelj

³¹ Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 7.

³² Gorenc V., Kupoprodaja uz pridržaj prava vlasništva prodavatelja, Računovodstvo, revizija i financije, Zagreb, studeni 2009., str. 178.-179.

obvezuje kupcu predati stvar prije isplate pune cijene od strane kupca. Dakle, presumira se da kupac neće isplatiti punu cijenu stvari u trenutku predaje, već u nekom kasnijem trenutku i to u najmanje dva obroka.³³ Bitno je naglasiti da kupac uvijek ima pravo odjednom isplatiti ostatak kupoprodajne cijene, čist, bez ugovornih kamata i troškova. Svaka suprotna ugovorna odredba bila bi ništetna *ex lege* (čl. 467. ZOO-a). Naime, ključna riječ prethodno navedene zakonske odredbe je ostatak. Odjednom se može isplatiti neisplaćeni dio cijene kako bi se njegovom isplatom ispunila ugovorna obveza isplate određene pune cijene. Pravo da odjednom isplati ostatak kupoprodajne cijene nedvojbeno je važno kupčevo pravo koje mu ide u korist. Stoga je odredba čl. 467. ZOO-a sukladna odredbi čl. 175. st. 1. ZOO-a o pravu dužnika da obvezu ispuni prije, kad je rok ugovoren u njegovu interesu i odredbi čl. 25. st. 1. ZOO-a o pravu dužnika novčane obveze da je ispuni prije roka.³⁴ Gospodarska svrha kupoprodaje s obročnom otplatom cijene, sa stajališta kupca, vrlo je bliska gospodarskoj svrsi uzimanja zajma odnosno kredita. Štoviše, posebnosti kupoprodaje s obročnom otplatom cijene mogu se nazrijeti i kroz sličnosti pravnog položaja prodavatelja i kupca koji nastaje nakon sklapanja ugovora, s pravnim položajem zajmodavca i zajmoprimca odnosno banke i korisnika kredita.³⁵ Općenito, zajam je prema zakonskoj definiciji ugovor kojim se zajmodavac obvezuje predati zajmoprimcu određeni iznos novca ili određenu količinu drugih zamjenjivih stvari, a zajmoprimac se obvezuje da mu, poslije određenog vremena, vrati isti iznos novca odnosno istu količinu stvari iste vrste i kakvoće (čl. 449. st. 1. ZOO-a). Posebnost kupčeve mogućnosti isplate ostatka cijene odjednom (čl. 467. st. 1. ZOO-a), može se usporediti za mogućnošću zajmoprimca odnosno korisnika kredita na vraćanje zajma odnosno kredita prije roka (čl. 507. i čl. 1024. st. 2 ZOO-a). Razlika navedene usporedbe je to što kupac kod kupoprodaje s obročnom otplatom ne mora isplaćivati ugovorne kamate i troškove jer kod ovog ugovora kamate nemaju svrhu naknade za korištenje tuđe glavnice kao kod zajma i kredita, nego imaju svrhu nadoknade vrijednosti zbog kasnijeg plaćanja.³⁶ Razlika se ogleda i u tome da kod kupoprodajnog ugovora s obročnom otplatom cijene nije predviđena obveza kupca obavijestiti prodavatelja o namjeri ranije otplate ni naknaditi mu štetu, kao što je predviđena za slučaj da zajmoprimac zajmodavcu vraća zajam (čl. 507. ZOO-a). Iz toga bi se dalo zaključiti da

³³ Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 9.

³⁴ Ćesić, Gorenc, Kačer, Momčinović, Pavić, Perkušić, Pešutić, Slakoper, Vidović, Vukmir, *op. cit.* bilj. 18, str. 731.

³⁵ *Ibid.*, str. 730.

³⁶ *Ibid.*, str. 731.

zajmodavcu kamate služe kao zarada.³⁷ Takvo stajalište je sporno, budući da ako takve kamate postoje kod kupoprodaje s obročnom otplatom onda one barem u nekom smislu imaju ulogu naknade za korištenje tuđe imovine. Naime, u kupoprodajnom ugovoru s obročnom otplatom pri određivanju ukupne svote svih obroka nije nužno da ta svota odgovara kupoprodajnoj cijeni, jer kupac i prodavatelj mogu ugovoriti da kupac na svotu ugovorene kupoprodajne cijene, tijekom razdoblja otplate, plaća ugovornu kamatu. Najčešće ugovor neće spominjati kamate, ali je moguće da ugovorne kamate u ekonomskom smislu budu ugrađene u cijenu (u smislu da je ona veća nego što bi bila da plaćanje nije odgođeno). Nadalje, navedeno stajalište da je poanta odgođenog plaćanja kod zajma i kupoprodaje ista se može uočiti u presudi Visokog trgovačkog suda u čijem se obrazloženju navodi: „ *Naime, kako je izneseno, ugovorna kamata je naknada za upotrebu kapitala i ona se pojavljuje kod ugovora o zajmu, kreditu, kupoprodaji s obročnom otplatom cijene i drugih. Ona se ne plaća zbog zakašnjenja u plaćanju već zbog upotrebe tuđeg kapitala.*“³⁸

Kod zajma, zajmodavcu nije bitno da je ono što mu se vrati na ime ugovora stvar iste vrste (čl. 505. st. 1. ZOO-a), već mu je bitno da se nakon određenog proteka vremena u njegovu imovinu vrati odgovarajuća imovinska vrijednost.³⁹ Dakle, iz navedenog proizlazi da je zajmodavcu ipak važnije da dobije imovinsku vrijednost od toga što će mu se vratiti na ime ugovora, s tim da ako pozajmi primjerice novac, naravno da će očekivati natrag isto. Zajmodavci će u pravilu pristati na zajam ako su ugovorene kamate na odgodne isplate zajmoprimaca, a kod ugovora o kreditu kamate su bitan sastojak ugovora (čl. 1021. ZOO-a).⁴⁰ U trgovačkim ugovorima o zajmu, zajmoprimac duguje kamate i ako nisu ugovorene (čl. 500. st. 2. ZOO-a). Kamata kod tih ugovora predstavlja naknadu za korištenje tuđim kapitalom. S druge strane, ugovor o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene ne mora sadržavati pogodbu o kamatama, budući da će se kupčeva obveza svoditi na isplatu kupoprodajne cijene. Međutim, može se očekivati da će cijena u sebi uključivati kamate u ekonomskom smislu, koje se sastoje u razlici između ugovorene cijene i niže cijene na koju bi prodavatelj pristao da mu je kupac cijenu isplatio u trenutku predaje stvari.⁴¹ Prema tome, može se pretpostaviti da se čl. 467. ZOO-a odnosi i na

³⁷ *Ibid.*, str. 731.

³⁸ Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž-3428/07-3 od 09. studenog 2010., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VTSRH2007PzB3428A3> (29.8.2022.).

³⁹ Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 7.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*, str. 20.

kamate koje su ugrađene u cijenu, a ne samo na izričito istaknute. Glavni izazov predstavlja odvajanje cijene od kamata. Na temelju svega navedenog, istovremeno se može uočiti različitost i poveznica svrhe kupoprodaje s obročnom otplatom cijene i ugovora o kreditu odnosno zajmu.

3.2. OBLIK UGOVORA I BITNI SASTOJCI

Kako bi kupoprodajni ugovor s obročnom otplatom uopće mogao nastati, određene se pretpostavke trebaju ispuniti. Pod prijetnjom ništavosti za valjanost kupoprodajnog ugovora s obročnom otplatom cijene čl. 465. ZOO-a propisuje pisani oblik. Dakle, propisom je predviđen formalan oblik ugovora kao pretpostavka njegove valjanosti. Budući da ovaj ugovor neće u cijelosti biti ispunjen tijekom određenog vremenskog perioda te da mora sadržavati pod prijetnjom ništavosti više bitnih sastojaka, razumno je da se prava i obveze strana ugrade u pisanu ispravu.⁴² Iz čl. 286. st. 1. ZOO-a proizlazi da zakon općenito usvaja u pogledu oblika ugovora načelo neformalnosti. To znači da se ugovor može sklopiti u bilo kojem obliku. Sukladno tome, odredba čl. 465. ZOO-a je iznimka od općeg načela neformalnosti.⁴³ ZOO predviđa mogućnost konvalidacije ugovora koji nisu sklopljeni u obliku koji se traže za njihovu valjanost (čl. 294. ZOO-a). Prema istom članku smatrat će se da je ugovor pravovaljan iako nije sklopljen u pisanom obliku ako su ugovorne strane ispunile, u cijelosti ili pretežitom dijelu, obveze koje iz njega nastaju. Tako Visoki trgovački sud u skladu sa zakonskim rješenjem, navodi: „ *Kako je tužitelj ispunio svoje obveze iz ugovora u cijelosti, a tuženik u pretežitom dijelu, iako tužitelj nije dokazao da ugovor s obročnom otplatom cijene kojeg su sklopile ima potreban pisani oblik, ovaj sud je ocijenio da iz razloga što mu nedostaje forma, ovaj ugovor nije ništetan jer je pretežitim ispunjenjem ugovornih obveza od strane obje ugovorne strane, s obzirom da je obvezatan pisani oblik propisan upravo u interesu ugovornih strana, konvalidirao, odnosno sami njegovi sudionici su ga, iako nije sklopljen u propisanom formalnom pisanom obliku, ispunjenjem svojih obveza, osnažili.*“⁴⁴ Stajalište o ništavosti zbog nedostatka oblika izražava i u jednoj kasnijoj presudi te navodi da je ugovor o kupoprodaji

⁴² Ćesić, Gorenc, Kačer, Momčinović, Pavić, Perkušić, Pešutić, Slakoper, Vidović, Vukmir, *op. cit.* bilj. 18, str. 729.

⁴³ Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 15.

⁴⁴ Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž 131/2015-3 od 29. prosinca 2017., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VTSRH2015PzB131A3> (29.8.2022.).

radnog stroja s obročnom otplatom sklopljen u usmenom obliku, ništav.⁴⁵ Mogućnost konvalidacije je otvorena samo ako iz cilja radi kojeg oblik je propisan nešto drugo ne proizlazi.⁴⁶ Smatra se da bi stajalište o ništetnosti moglo dovesti do zlouporaba od strane kupaca u slučajevima prodavateljevih tužbi radi isplate cijene gdje bi takve zahtjeve trebalo odbiti, a prodavatelji bi mogli zahtijevati samo vraćanje stvari na temelju čl. 323. st. 1. ZOO-a.⁴⁷ U praksi je ostvarenje tog zahtjeva teže nego ostvarenje zahtjeva za plaćanje. Pored pisanog oblika da bi uopće mogao nastati, kupoprodajni ugovor s obročnom otplatom cijene mora sadržavati nužne, esencijalne sastojke. Bitni sastojci ovog ugovora su predmet kupoprodaje (određena ili određiva stvar ili stvari), kupoprodajna cijena, ukupna svota svih obročnih obroka računajući i onu koja je izvršena u času sklapanja ugovora, svota pojedinih obroka, ukupan broj obroka i rokovi dospijeca svakog obroka.⁴⁸ Uz navedene bitne sastojke, prema čl. 466. st. 2. ZOO-a, nužna je i klauzula koja isto pod prijetnjom ništavosti mora navesti da kupac može odustati od ugovora ako to pismeno priopći prodavatelju u prekluzivnom roku od tri dana od potpisivanja isprave te da se tog prava kupac ne može unaprijed odreći.⁴⁹ Neka od općih načela građanskog prava su načelo dispozitivnosti odnosno autonomije, načelo ravnopravnosti i imovinske sankcije.⁵⁰ Od navedenih načela je jasno odstupljeno u navedenoj odredbi budući da je na raskid ugovora samo kupac ovlašten. Ne samo da bi bilo koja suprotna pogodba ugovora bila ništetna, već samo i ako se klauzula ne bi našla kao sastavni dio ugovora došlo bi do ništetnosti čitavog pravnog posla. Prema tome, ne mora svaki kupac iskoristiti svoje pravo na raskid ugovora, ali usprkos tome izostanak klauzule o mogućnosti raskida doveo bi do ništetnosti ugovora.⁵¹ Budući da položaj strana nije koordiniran o ravnopravnosti nema ni govora, a tako ni imovinske sankcije koja proizlazi iz ravnopravnosti. Sankcija odnosno štetna posljedica ne bi mogla pogoditi kupca koji ne bi ispunio obvezu preuzetu stupanjem u građanskopravni odnos, već bi ugovor raskinuo tri dana od njegova potpisivanja. Iz toga proizlazi da je naposljetku ova odredba iznimka i od načela *pacta sunt servanda* odnosno

⁴⁵ Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj PŽ 858/2015-2 od 1. travnja 2019., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VTSRH2015PzB858A2> (29.8.2022.).

⁴⁶ Klarić, Vedriš, *op. cit.*, bilj. 4, str. 150.

⁴⁷ Česić, Gorenc, Kačer, Momčinić, Pavić, Perkušić, Pešutić, Slakoper, Vidović, Vukmir, *op. cit.* bilj. 18, str. 729.

⁴⁸ Velaj, *op. cit.*, bilj. 32, str. 212.

⁴⁹ Jakelić, D., Ugovor o kupoprodaji, Hrvatsko društvo za građanskopravne znanosti i praksu, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Organizator, Zagreb, 2011. str. 602.

⁵⁰ Klarić, Vedriš, *op. cit.*, str. 9.

⁵¹ Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 17.

načela da ugovori obvezuju (čl. 9., čl. 65., čl. 336. ZOO-a) te da bi kupac mogao slobodno raskinuti ugovor u roku od tri dana i bez da prodavatelj povrijedi svoju obvezu.⁵² Tako Županijski sud u Varaždinu donosi, u skladu sa zakonskim rješenjem, presudu ništetnosti ugovora o prodaji motornog vozila na temelju ispravnih žalbenih navoda o povredi čl. 466. st. 2. ZOO-a. Bez obzira na izostanak klauzule iz čl. 466. st. 2. ZOO-a u predmetnom ugovoru, na temelju čl. 323. ZOO-a, Županijski sud utvrđuje da je u slučaju ništetnosti ugovora svaka ugovorna strana dužna vratiti drugoj sve što je primila na temelju takvog ugovora, a ako to nije moguće ili ako se narav onoga što je ispunjeno protivi vraćanju, ima se dati odgovarajuća naknada u novcu, prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke, ako zakon što drugo ne propisuje.⁵³ Drugim riječima, sud je kupcu presudom naložio da isplati naknadu. Radi se o pravilu da se u slučaju ništetnosti ugovora uspostavi stanje kakvo je postojalo prije sklapanja ugovora što u konkretnom sporu znači da je tužitelj kao kupac dužan tuženiku isplatiti naknadu za korištenje vozila. Isto stajalište o ništetnosti ugovora na temelju zakonskog rješenja dijeli i Visoki trgovački sud Republike hrvatske, koji u presudi navodi: „*Međutim, kako tužitelj nije dokazao da ugovor na koji se poziva sadrži odredbu da kupac može raskinuti ugovor ako to pisano priopći prodavatelju u roku od tri dana od potpisivanja isprave ni da se tuženik kao kupac tog prava nakon sklapanja ugovora odrekao (članak 466. stavak 2. ZOO-a), a koju odredbu ugovor mora sadržavati pod prijetnjom ništetnosti, predmetni ugovor je ipak, iz razloga što ne sadrži takvu odredbu, ništetan.*“⁵⁴ Odredba čl. 466. st. 2. ZOO-a stvara velike probleme u praksi jer brojni su ugovori o kupoprodaji pokretnih stvari s obročnom otplatom cijene u kojima su ugovorne stranke zbog propusta ili neznanja, propustile unijeti klauzulu mogućnosti kupčevog raskida ugovora u roku od tri dana.⁵⁵ S obzirom na to da ništetnost ne zastarijeva (čl. 328. ZOO-a), ugovorne strane mogu isticati ništetnost kad god im to najviše odgovara što također predstavlja problem koji se može riješiti konvalidacijom ništetnih ugovora.⁵⁶

⁵² *Ibid.*, str. 16.

⁵³ Odluka Županijskog suda u Varaždinu, poslovni broj GŽ-777/15-3 od 25. travnja 2017., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH201577B7A3> (29.8.2022.).

⁵⁴ Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž 131/2015-3 od 29. prosinca 2017., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VTSRH2015PzB131A3> (29.8.2022.).

⁵⁵ Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 17.

⁵⁶ *Ibid.*, str. 17.-18.

3.3. PRIMJENA PRAVILA O KUPOPRODAJI S OBROČNOM OTPLATOM CIJENE NA DRUGE UGOVORE KOJI IMAJU ISTU BIT

Odredbe čl. 464. – 473. ZOO-a primjenjivat će se na druge ugovore koji imaju istu bit kao i kupoprodajni ugovor s obročnom otplatom cijene (čl. 472. st. 1. ZOO-a). Kako bi se navedene odredbe mogle primijeniti na ugovore s istom biti, prvenstveno treba ustanoviti bit ugovora o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene. Elementi biti ovog ugovora mogu se izvesti iz obilježja koja ga razlikuju od redovne kupoprodaje, uzimanja u obzir njegove gospodarske svrhe te sličnosti između ovog ugovora s jedne i ugovora o zajmu i kreditu s druge strane.⁵⁷ Prema tome, elementima se smatraju stjecanje vlasništva na stvari kao kod svake kupoprodaje i plaćanje tijekom ili nakon određenog vremena poslije predaje stvari.⁵⁸ Kada stjecatelj plaća cijenu odmah, bit ugovora nije usporediva s kupoprodajom s obročnom otplatom cijene. Bit je da se cijena isplati u makar dva obroka odnosno dvije vremenski odvojene isplate. Budući da u pravnom prometu postoje razne poslovne konstrukcije, koje uključuju mnoštva osoba s različitim ulogama, nije odlučno pitanje kome će od njih stjecatelj stvari isplatiti cijenu pa se istovjetnost ugovora u tom slučaju neće dovesti u pitanje.⁵⁹ Za istovjetnost s kupoprodajnim ugovorom s obročnom isplatom cijene pored navedenog nije važna ni nominantnost drugog ugovora, štoviše bitno je kao u svakom tumačenju kritično razmotriti zajedničke svrhe obiju strana i njihovu namjeru sklapanja ugovora. U tom smislu, Trgovački sud u Splitu u meritumu presude navodi da se predmetni ugovor o leasingu razmatra u kontekstu odredbi kojima je regulirana prodaja s obročnom otplatom cijene.⁶⁰ Pod ugovorom o leasingu podrazumijeva se takav ugovor kojim se davatelj leasinga obvezuje da će korisniku leasinga dati na privremenu upotrebu (zakup) neku stvar ili skup stvari i obaviti određene radnje u svezi sa tom upotrebom, dok se korisnik leasinga obvezuje da će po isteku ugovorenog roku vratiti te stvari, produžiti njihovo korištenje (odnosno sklopiti novi ugovor) i platiti određenu naknadu u ratama. U predmetnom slučaju riječ je o financijskom leasingu definiranom u čl. 5. st. 2. Zakona o leasingu⁶¹ kao pravni posao u kojem primatelj leasinga u razdoblju korištenja objekta leasinga

⁵⁷ Ćesić, Gorenc, Kačer, Momčinović, Pavić, Perkušić, Pešutić, Slakoper, Vidović, Vukmir, *op. cit.* bilj. 18, str. 736.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ *Ibid.*, str. 737.

⁶⁰ Odluka Trgovačkog suda u Splitu, poslovni broj P-1372/2010 od 13. rujna 2013., dostupno na: <https://sudskapraksa.csp.vsrh.hr/decisionPdf?id=090216ba808625aa> (29.8.2022.).

⁶¹ Zakon o leasingu NN 141/13 (dalje u tekstu: ZL)

plaća davatelju leasinga naknadu koja uzima u obzir cjelokupnu vrijednost objekta leasinga, snosi troškove amortizacije tog objekta leasinga i opcijom kupnje može steći pravo vlasništva nad tim objektom leasinga po određenoj cijeni koja je u trenutku izvršenja te opcije manja od stvarne vrijednosti objekta leasinga u tom trenutku, a rizici i koristi povezani s vlasništvom na objektu leasinga većim dijelom prenose se na primatelja leasinga. Izraz „pogodba koja ima istu bit“ iz čl. 472. st. 1. ZOO-a je nedovoljno precizan i ostavlja mjesta raznovrsnim tumačenjima, no ZOO olakšava tumačenje davajući dva primjera pogodbe koja ima istu bit.⁶² ZOO kao primjere navodi ugovor o zakupu s odredbom da će stvar koja je dana u zakup prijeći u vlasništvo zakupnika ako bude plaćao zakupninu za određeno vrijeme i ugovor o zajmu u kojem je zajam dan kupcu i namijenjen kupnji određenih stvari,, ako su se zajmodavac i prodavatelj sporazumjeli da kupac za stvar koju mu je prodavatelj prodao otplaćuje zajmodavcu cijenu u obrocima, prema ugovoru koji su međusobno sklopili kupac i prodavatelj. Ugovorom o zakupu zakupodavac se obvezuje predati zakupniku određenu stvar na korištenje, a ovaj se obvezuje plaćati mu za to određenu zakupninu (čl. 519. ZOO-a). Osnovna zakupnikova obveza pored plaćanja zakupnine jest vratiti zakupljenu stvar zakupodavcu, što ovaj ugovor čini ugovorom o privremenom korištenju tuđih dobara, čijim sklapanjem zakupnik stječe samo pravo uporabe i iskorištavanja stvari tijekom određenog vremena, a zakupnina predstavlja naknadu za to.⁶³ Ako ugovor sadrži odredbu kojom se zakupodavac obvezuje dati vlasništvo nad stvari zakupniku na kraju isplate zakupnine, koja u tom slučaju predstavlja vrijednost stvari, tada će ugovor o zakupu poprimiti pravnu prirodu ugovora o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene te će se odredbe tog ugovora primjenjivati na njega.⁶⁴ Potonje se ističe i u obrazloženju presuda Visokog trgovačkog suda.⁶⁵ Iz navedenog proizlazi da će ugovor o zakupu, bez obzira što će poprimiti pravnu prirodu ugovora o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene, i dalje ostati način da se postigne glavni cilj.

Drugi primjer ugovora s istovjetnom biti iz čl. 472. st. 2. ZOO-a opisuje strukturu u kojoj sudjeluju i ugovorom su povezane tri osobe. Tim ugovorom kupac i prodavatelj putem treće osobe odnosno zajmodavca postižu cilj stjecanja prava vlasništva uz otplatu cijene.

⁶² Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 10.

⁶³ Gorenc, Kačer, Momčinović, Slakoper, Vukmir, Belanić, *op. cit.*, bilj. 7, str. 166.

⁶⁴ Ćesić, Gorenc, Kačer, Momčinović, Pavić, Perkušić, Pešutić, Slakoper, Vidović, Vukmir, *op. cit.* bilj. 18, str. 737.

⁶⁵ Odluke Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž-2436/07-5 od 15. veljače 2012. i Pž-3924/08-4 od 15. siječnja 2014., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VTSRH2007PzB2436A5> i <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VTSRH2008PzB3924A4> (29.8.2022.).

Zajmodavac daje namjenski zajam kupcu, a istodobno prodavatelju isplaćuje cijenu koju je kupac dugovao prodavatelju, a takva je isplata ujedno zajam u odnosu na kupca. Prodavatelj na temelju ugovora o kupoprodaji kupcu predaje stvar koju se kupac obvezao platiti u obrocima koje isplaćuje zajmodavcu.⁶⁶ Iz opisane situacije proizlazi da je riječ o stjecanju vlasništva i obročnoj isplati cijene što je u skladu s elementima biti kupoprodaje s obročnom otplatom cijene. U jednoj presudi Visoki trgovački sud je zaključio da je tužiteljevo stajalište kako se konkretno radi o kupoprodajnom ugovoru s obročnom otplatom cijene te navodi : „ *Iz predmetnog je Ugovora razvidno kako se njime tužitelj obvezao predati tuženiku osam rasplodnih junica te za njega organizirati uvoz pa je tužitelj bio posrednik u prodaji, ali ne i prodavatelj. Stoga prodaju s obročnim otplatama cijene stranke nisu mogle dogovoriti budući da tužitelj nije bio prodavatelj junica (članak 542. Zakona o obveznim odnosima, „Narodne novine“ broj 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 107/95, 7/96, 91/96, 112/99 i 88/01, predmetno se primjenjuje). Također, iz spisa ne proizlazi niti to da su stranke ugovorile obročnu otplatu primjenom odredbe članka 550. stavak 2. Zakona o obveznim odnosima budući da tužitelj nije dokazao kako su se kupac i prodavatelj sporazumjeli o obročnoj otplati cijene, kao ni da postoji sporazum tužitelja s prodavateljem da mu kupac za stvar koju mu je prodavatelj prodao otplaćuje cijenu u obrocima.*“⁶⁷ Primjerima koji se navode u zakonu olakšava se tumačenje čl. 472. ZOO-a, ali u isto se vrijeme ograničava doseg iste te zakonske odredbe.

3.4. NIŠTETNOST ODREDABA NEPOVOLJNIH ZA KUPCA

Odredbom čl. 473. ZOO-a određeno je da su nišetne odredbe kupoprodaje s obročnom otplatom cijene, koje bi bile nepovoljnije za kupca od odredaba koje uređuju odsjek kupoprodaje s obročnom otplatom cijene, osim odredaba o pridržaju prava vlasništva. To ističe i Županijski sud u Zagrebu u presudi u predmetu povodom isplate cijene iz ugovora o kupoprodaji s obročnom otplatom dionica.⁶⁸

Svrha ove odredbe je zaštita svakog kupca koji je s prodavateljem sklopio ugovor o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene. Budući da kupoprodaja s obročnom otplatom cijene

⁶⁶ Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 12.-13.

⁶⁷ Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž 4438/04-4 od 20. rujna 2007., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VTSRH201G2007SPzB4438A044> (29.8.2022.).

⁶⁸ Odluka Županijskog suda u Zagrebu, poslovni broj Gž-1160/2016-7 od 06. srpnja 2021., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/ZSRH2016ZgGzB1160A7> (29.8.2022.).

ima najčešće obilježje potrošačkog ugovora, obično se s njom štite potrošači.⁶⁹ Iz čl. 2. st. 1. t. 3 ZPK-a proizlazi da se ugovorom o kreditu smatra između ostalog i kupoprodaja s obročnom otplatom. Bitno je istaknuti da je nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju, u hrvatsko zakonodavstvo transponirana Direktiva 2008/48/EZ, o ugovorima o potrošačkim kreditima. U skladu s navedenom direktivom potrošač ima rok od 14 dana u kojem može odustati od ugovora o kreditu bez navođenja razloga (čl. 114. st. 1. ZPK-a).⁷⁰ Može se zaključiti da se potrošač štiti na bolji način brojnim informacijama koje ugovor mora sadržavati, a posebice informacijom o pravu potrošača na odustanak od ugovora (čl. 10. st. 2. t. p ZPK-a).⁷¹ Navedene odredbe uvelike su slične pravilima ZOO o kupoprodaji s obročnom otplatom. Razvojem potrošača na takav način odredbe čl. 464. – 473. ZOO-a postaju suvišne, takoreći postale su atavizmi pa bi se dalo za očekivati da će ih hrvatski zakonodavac u skorije vrijeme brisati.⁷²

Pojam „nepovoljnih odredaba“ je širok, ali se upravo zato koristi kao pravni standard kojim se sudu ostavljaju odriješene ruke pri odlučivanju u konkretnim okolnostima, na temelju subjektivnog dojma.⁷³ Odredbe čl. 464. – čl. 473. ZOO-a skoro pa ne sadrže dispozitivna rješenja, to je niz prisilnih odredbi koje u prvom redu štite kupca, a čl. 473. ZOO-a konkretno ističe ništetnost odredbi kupoprodajnog ugovora s obročnom otplatom cijene koje bi bile nepovoljnije za kupca, osim odredaba o pridržaju prava vlasništva što znači da je gorenavedeni niz odredaba prisilne naravi u dijelu u kojem su povoljne za kupca.⁷⁴ Čl. 473. ZOO-a iznimka je od načela dispozitivnosti obveznih odnosa (čl. 2. i čl. 11. ZOO-a) i ravnopravnosti sudionika u obveznom odnosu (čl. 3. ZOO-a).⁷⁵

3.5. RASKID UGOVORA

Prema čl. 468. ZOO-a dopušta se prodavatelju raskid ugovora u tri okolnosti. Prva je ako kupac dođe u zakašnjenje s početnom otplatom. U slučaju da kupac isplati početnu otplatu, ali dođe u zakašnjenje s najmanje dvije uzastopne otplate, koje čine najmanje osminu cijene, iduća je

⁶⁹ Ćesić, Gorenc, Kačer, Momčinović, Pavić, Perkušić, Pešutić, Slakoper, Vidović, Vukmir, *op. cit.* bilj. 18, str. 473.

⁷⁰ Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 29.

⁷¹ *Ibid.*

⁷² *Ibid.*

⁷³ Ćesić, Gorenc, Kačer, Momčinović, Pavić, Perkušić, Pešutić, Slakoper, Vidović, Vukmir, *op. cit.* bilj. 18, str. 728.

⁷⁴ Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 14.

⁷⁵ *Ibid.*

okolnost na temelju koje prodavatelj može raskinuti ugovor. Iznimno, prodavatelj može raskinuti ugovor i kada kupac ne isplati samo jednu otplatu, ali jedino ako za isplatu cijelog ostatka cijene nije predviđeno više od četiri otplate. U potonjim drugospomenutim okolnostima prodavatelj može, umjesto raskida ugovora, alternativno zahtijevati od kupca isplatu cijelog ostatka cijene, ali je prije toga zahtjeva dužan ostaviti kupcu naknadni rok od petnaest dana.⁷⁶ Navedena odredba dispozitivne je naravi te do raskida ugovora neće doći *ex lege*, kao što bi bio slučaj prema općim odredbama čl. 361. i 362. ZOO-a, već će se ugovor raskinuti temeljem jednostranog očitovanja prodavatelja. Ova odredba štiti kupca jer su slučajevi raskida ugovora od strane prodavatelja poimenično navedeni, međutim, prodavatelj je također zaštićen jer mu omogućuju raskid bez davanja kupcu naknadnog odgovarajućeg roka za ispunjenje (čl. 362. st. 2. ZOO-a). Kada prodavatelj ne želi raskinuti ugovor ima pravo zahtijevati isplatu cijelog ostatka cijene, što znači da nije riječ o preostalim obrocima. Prema tome, prodavatelj nema pravo zahtijevati od kupca i isplatu kamata odjednom, a to bi se dalo povezati sa situacijom u kojoj kupac ostatak cijene svojom voljom plati odjednom.⁷⁷ Situaciju na koju je primjenjiva gorenavedena odredba je i ona u presudi Vrhovnog suda u sporu radi poništenja kupoprodajnog ugovora.⁷⁸ Sud navodi: „ *Kako je između stranaka zaključen doista ugovor o prodaji pokretnina sa obročnom otplatom cijene, a onim iz čl. 542. ZOO, te kako tuženik, osim što je isplatio iznos od 26.000 DM, nije uredno u ugovorom predviđenim obrocima po njihovom dospijeću, ove plaćao, to tužitelj ima pravo pozivom na odredbu iz čl. 546. st. 4. ZOO zahtijevati od tuženika isplatu cijelog ostatka cijene, a to je upravo dosuđeni iznos od 119.000 DM, jer se nije poslužio pravom izbora na raskid ovog ugovora. Zato onako kako je odlučeno izrekom pobijane presude nije ni u kojem slučaju na štetu tuženika primijenjeno materijalno pravo kada je on obvezan na isplatu ondje označene glavnice, sa ondje dosuđenom kamatom, koja će se obračunati, ne na ukupno dosuđeni iznos glavnice, već na pojedine iznose ove glavnice sa ondje označenim dospijećem svakog 1-vog u mjesecu do konačne isplate.* “

Na raskid ugovora odnosi se i čl. 471. ZOO-a, koji uređuje pravne posljedice raskida. Iz ovog članka proizlazi da je u slučaju raskida prodavatelj dužan vratiti kupcu primljene otplate sa zakonskim kamatama od dana kad ih je primio i naknaditi mu nužne troškove što ih je učinio za stvar, a dospijeće isplate povrata nastupa trenutkom raskida ugovora. S druge strane, kupac

⁷⁶ ZOO, *op. cit.*, bilj. 1., čl. 468.

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev 364/1996-2 od 09. siječnja 2001., dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH1996RevB364A2> (29.8.2022.).

je dužan vratiti prodavatelju stvar u stanju u kojem mu je bila predana i dati mu naknadu za njezinu uporabu do raskida ugovora (čl. 471. ZOO-a). Ta se pravila načelno podudaraju s općim pravilima o raskidu ugovora iz čl. 368. ZOO-a.⁷⁹

3.6. NIŠTETNOST UGOVORNE KAZNE I SUDSKO PRODULJENJE ROKOVA

Ugovorna kazna ili penal je ugovorom unaprijed određeni iznos novca ili druga imovinska korist koju se dužnik obvezuje isplatiti odnosno prepustiti vjerovniku ako ne ispuni svoju obvezu ili zakasni s njezinim ispunjenjem ili je neuredno ispuni.⁸⁰ Prednost ovog instituta je da šteta, nastala iz nepoštivanja načela *pacta sunt servanda*, ne mora ni nastati, a osobito da se ne mora dokazati.⁸¹ Iz odredbe čl. 350. st. 3. ZOO-a proizlazi da ovaj institut ne može biti ugovoren za novčane obveze što ima smisla, budući da se za slučaj neispunjenja ili zakašnjenja kod novčanih činidaba, plaćaju zatezne kamate.⁸² Konkretna odredba ne pridonosi istim intenzitetom položaju kupca kao i druge odredbe, budući da je kupac upravo dužnik novčane obveze te bi se odredba ugovora o novčanoj kazni u svakom slučaju smatrala ništavom, u skladu s čl. 350. st. 3. ZOO-a. Prema tome, ovom odredbom se ne štiti kupca, koji obročno otplaćuje kupoprodajnu cijenu pokretnine, više nego bilo koju stranu na koju se primjenjuje ZOO. Međutim, odredba čl. 470. ZOO-a pridonosi položaju kupca izričitim naglašavanjem kako bi ništetna bila odredba ugovora kojom bi bila ugovorena ugovorna kazna, pa bi u tom slučaju došlo samo do djelomične ništetnosti ugovora (čl. 324. ZOO-a).⁸³

Naposljetku, odredba čl. 469. ZOO-a uvelike pridonosi povoljnom položaju kupca određenjem da sud može na zahtjev kupca, kad to okolnosti slučaja opravdavaju, produžiti rokove za isplatu zakašnjelih otplata, ako kupac dade osiguranje da će ispuniti svoje obveze i ako zbog toga prodavatelj ne trpi štetu. Sud može produžiti rokove za isplatu rokova na prijedlog kupca ako prodavatelj nije raskinuo ugovor odnosno ako je prodavatelj odlučio ostati pri pogodbi, a prekluzivni rok od petnaest dana za kupčevu isplatu još nije istekao.⁸⁴ Sud u tom slučaju ima

⁷⁹ Bilić, *op. cit.*, bilj. 24., str. 24.

⁸⁰ Klarić, Vedriš, *op. cit.*, bilj. 4, str. 439.

⁸¹ Teng, J., Kalaiarasu, K., Divergence and Convergence in the Law of Contractual Penalties and Liquidated Damages Clauses in England, Singapore and Malaysia, *Liverpool Law Review*, 2022., str. 3

⁸² Klarić, Vedriš, *op. cit.*, bilj. 4, str. 440.

⁸³ Ćesić, Gorenc, Kačer, Momčinović, Pavić, Perkušić, Pešutić, Slakoper, Vidović, Vukmir, *op. cit.* bilj. 18, str. 734.

⁸⁴ Cigoja, S., Komentar obligacijskih razmerij, Veliki komentar Zakona o obligacijskih razmerjih, III. knjiga, Ljubljana, 1985., str. 1617.

konstitutivnu funkciju, a zakon određuje uvjet produljenja roka izrazom „kad to okolnosti slučaja opravdavaju“ što i dalje sudu ostavlja mjesto za diskrecijsku ocjenu. Pored postojanja opravdanih okolnosti potrebno je da se ispune još dvije pretpostavke, a to su kupčevo davanje osiguranja za ispunjenje njegovih obveza i da prodavatelj ne pretrpi zbog produljenja štetu.⁸⁵ Naime, nije jasno iz zakonske odredbe jeli se izraz „za isplatu zakašnjelih obroka“ odnosi samo na rokove plaćanja zakašnjelih obroka ili i obroka čije plaćanje još nije dospjelo.⁸⁶ Sud bi u svakom slučaju trebao produžiti rok isplate kupcu samo ako su dovoljno osigurani interesi prodavatelja, od kojih je najvažniji interes dobivanja osiguranja plaćanja.

4. ZAŠTITA KUPCA KAO ZAŠTITA POTROŠAČA PRI POTROŠAČKOM KREDITIRANJU

Odredbama čl. 464. – 473. ZOO-a, koje uređuju kupoprodaju s obročnom otplatom cijene, osnovna funkcija je zaštita kupca prisilnim odredbama, bez obzira na to što je većina njih protivna općim načelima obveznog prava. Povlašteni status kupca opravdan je samo ako je prodavatelj u značajno jačoj ugovornoj poziciji, odnosno ako će on zbog svog statusa prodavatelja biti u poziciji koja mu omogućuje da kupcu nametne određene ugovorne pogodbe. S obzirom na navedeno, nije jasan razlog za privilegiranje kupca odredbama čl. 464. – 473. ZOO-a. Da je to bila originalna namjera zakonodavca potvrđuju odredbe čl. 542.- 551. starog ZOO-a.⁸⁷ Prema čl. 542. st. 2 starog ZOO-a te odredbe su se primjenjivale samo ako je riječ o kupcu pojedincu odnosno ako je riječ o fizičkoj osobi. U načelu, fizičke i pravne osobe imaju jednaka prava i obveze (čl. 16. ZOO-a). Međutim, kada fizička osoba djeluje izvan svoje gospodarske djelatnosti, odnosno kada ima status potrošača, zaslužuje posebnu zaštitu. Iz ovoga se može zaključiti da u čl. 464. - 473. ZOO-a zakonodavac prvenstveno želi zaštititi potrošača.

Izgleda da su odredbe o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene uvedene u ZOO/SFRJ po uzoru na švicarsko pravo, a definicija ugovora o prodaji s obročnom otplatom iz čl. 226.a st. 1.

⁸⁵ Ćesić, Gorenc, Kačer, Momčinović, Pavić, Perkušić, Pešutić, Slakoper, Vidović, Vukmir, *op. cit.* bilj. 18, str. 734.

⁸⁶ *Ibid.*, str. 733.

⁸⁷ Bilić, *op.cit.*, bilj. 24., str. 26

OR-a bila je gotovo identična definiciji kupoprodaje s obročnom otplatom cijene iz čl. 542. st. 1. ZOO/SFRJ, odnosno današnjeg čl. 464. ZOO-a.⁸⁸

Sredinom 70-ih godina prošlog stoljeća Europska unija je ojačala zaštitu potrošača. Zaštita kupaca prilikom kupoprodaje s obročnom otplatom postaje dio šire regulative potrošačkog kreditiranja. Direktiva Vijeća 87/102/EEC⁸⁹ o potrošačkom kreditiranju stupila je na snagu 1986. godine. Ona u čl. 1. st. 1. t. c) definira ugovor o kreditu kao ugovor u kojem vjerovnik odobrava ili obećava da će dati kredit potrošaču u obliku odgode plaćanja, zajma ili slične financijske pomoći. Na isti način u čl. 3. st. 1. t. c) ugovor o kreditu definira Direktiva 2008/48/EZ, koja je transponirana u hrvatsko zakonodavstvo.⁹⁰ Na temelju odredaba Direktive 2008/48/EZ i ZPK kojima se štiti potrošača, odredbe čl. 464. – 473. ZOO-a postale su suvišne. Međutim, zakonodavac prilikom izrade novog ZOO-a počevši od 2005. godine, briše čl. 542. st. 2 starog ZOO-a prema kojem je kupac morala biti fizička osoba i proširuje primjenu odredaba o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene na sve osobe, neovisno jesu li to pravne osobe ili trgovci.⁹¹

Nije jasno zašto je do toga došlo i kojim ciljem je to zakonodavac na takav način uredio, budući da se može dogoditi situacija u kojoj je kupac pravna osoba ili trgovac, a prodavatelj potrošač. Time bi osobe kojima zaštita nije potrebna imale pravo na neopravdanu privilegiranost. Osim toga, ZPK predstavlja *lex specialis* u odnosu na ZOO što dovodi do toga da se čl. 464. – 473. ZOO-a primjenjuju na sve pravne odnose osim na one za koje su prvotno namijenjeni i po sadržaju primjereni.⁹²

⁸⁸ *Ibid.*, str.27

⁸⁹ Direktiva Vijeća 87/102/EEC od 22. prosinca 1986. o približavanju zakona, uredbi i upravnih odredbi država članica u pogledu potrošačkog kreditiranja [1987.] SL L 42/48

⁹⁰ Bilić, *op.cit.*, str.28

⁹¹ *Ibid.*, str.28

⁹² *Ibid.*, str. 30

5. ZAKLJUČAK

Kupoprodaja s obročnom otplatom cijene od redovne se kupoprodaje razlikuje glede predmeta, vremena ispunjenja, načina plaćanja, oblika ugovora (čl. 465. ZOO-a) i bitnih sastojaka (čl. 466. ZOO-a). Što se tiče predmeta redovne kupoprodaje, to može biti bilo koja stvar ili pravo, dok kod kupoprodaje s obročnom otplatom predmetom može biti samo pokretna stvar. Razlika je i distinkcija vremena ispunjenja činidaba ugovornih strana kupoprodajnog ugovora s obročnom otplatom, čijim se sklapanjem prodavatelj prije obvezuje predati stvar kupcu nego što kupac plati cijenu. Tim pravilom odstupa se od načela istodobnog ispunjenja činidaba, u skladu s kojim se ponaša redovna kupoprodaja. Nadalje, kupcu je omogućena isplata cijene u obrocima u određenim vremenskim razmacima kad je riječ o kupoprodaji s obročnom otplatom, dok se općenito kod redovne kupoprodaje cijena plaća odjednom. Oblik ugovora je pretpostavka valjanosti ugovora o kupoprodaji s obročnom otplatom, koji mora poštovati formalnost odnosno pisani oblik, a s druge strane redovna kupoprodaja valjana je ako je sklopljena u bilo kojem obliku osim ugovora o kupoprodaji nekretnina, koji mora biti sklopljen u pisanom obliku (čl. 377. ZOO-a). Naposljetku, bitni sastojci redovne kupoprodaje su predmet i cijena, a kod kupoprodaje s obročnom otplatom budući na isplatu u obrocima to su pored predmeta i cijene, ukupan iznos svih obročnih obroka, iznos svakog pojedinog obroka, njihov broj i njihovi rokovi. Ukupan iznos svih obročnih otplata često neće biti istovjetan cijeni jer će se ugovaranjem kamata na ugovorenu cijenu tijekom razdoblja otplate prekoračiti iznos same cijene. Odredbama čl. 464. – 473. ZOO-a, odstupa se od pojedinih načela što građanskog što konkretno obveznog prava. Tako je načelo dispozitivnosti rijetko poštovano ako ne ide u korist kupca budući da su potonje odredbe pretežno prisilne naravi. Načelo ravnopravnosti je također narušeno budući da koordiniranost stranaka ne postoji, a sve radi koristi kupca. Povrh svega, načelo dužnosti ispunjenja obveze narušeno je u čl. 466. ZOO-a prema kojem je jedan od bitnih sastojaka ugovora i klauzula prema kojoj kupac može bez krivnje prodavatelja ili bilo kakvog drugog razloga u roku tri dana od potpisivanja isprave raskinuti kupoprodajni ugovor s obročnom otplatom cijene. Iznimke od načela inače nisu neuobičajene, ali se očekuje da za odstupanja postoje opravdani razlozi i to što je odstupanje ozbiljnije da je razlog jači, međutim, iz članka o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene nije jasno zašto postoji navedena iznimka, posebice zašto su te odredbe prisilne i zašto idu isključivo u korist kupca. Otišlo se u preveliku krajnost sa zaštitom kupca prisilnim odredbama čl. 464. – 473. ZOO-a, koje prodavatelju mogu, osim koristi nanijeti veliku štetu. Nadalje, kupoprodajni ugovor s obročnom otplatom

cijene uređuju već zastarjele odredbe ZOO, pored činjenice da je potrošačko kreditiranje već cjelokupno uređeno Direktivom 2008/48/EZ i ZPK-om. Također, ugovori o kupoprodaji s obročnom otplatom obično se dugoročno pokažu skupljima od isplate kupovnine odjednom, a to je zato što mogu imati puno veće troškove kamata. Osim toga, struktura kupnje na obroke može dovesti fizičke i pravne osobe u iskušenje da kupe stvari koje su izvan njihovih mogućnosti. Međutim, ako se odluče na kupnju s obročnom otplatom cijene, u trenutku si mogu omogućiti skupe stvari, koje ne bi mogli isplatiti odjednom. Poduzeća koja zahtijevaju skupe strojeve poput onih koja se bave proizvodnjom, cestovnim prijevozom, građevinarstvom i sl. imali bi tim ugovorom mogućnost koja bi im dala mogućnost rada i zarade, a potom isplate stvari. Bilo kako bilo, odredbe čl. 464. – 473. trebalo bi restriktivno tumačiti, s obzirom da nije opravdana njihova suprotnost općim načelima i zaštita kupca, koji može bilo tko, tako i osoba kojoj zaštita nije potrebna.

6. LITERATURA

KNJIGE I ZNANSTVENI RADOVI

1. Bilić, Antun, Kupoprodaja s obročnom otplatom cijene kao iznimka od osnovnih načela obveznog prava, Zagreb International Conference on the Law of Obligations, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2019.
2. Cigoj, Stojan, Komentar obligacijskih razmerij, Veliki komentar Zakona o obligacijskih razmerjih, III. knjiga, Ljubljana, 1985.
3. Ćesić, Zlatko, Gorenc, Vilim, Kačer, Hrvoje, Momčinović, Hrvoje, Pavić, Drago, Perkušić, Ante, Pešutić, Andrea, Slakoper, Zvonimir, Vidović, Ante, Vukmir, Branko, Komentar zakona o obveznim odnosima. RRif plus, Zagreb, 2005.
4. Gavella Nikola, Josipović, Tatjana, Gliha, Igor, Belaj, Vlado, Stipković, Zlatan, Stvarno pravo – Svezak prvi, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007.
5. Gorenc Vilim, Kačer Hrvoje, Momčinović Hrvoje, Slakoper, Zvonimir, Vukmir, Branko, Belanić, Loris, Obvezno pravo, Posebni dio 1., Pojedini ugovori, Novi informator, Zagreb, 2012.
6. Gorenc Vilim, Kupoprodaja uz pridržaj prava vlasništva prodavatelja, Računovodstvo, revizija i financije, Zagreb, studeni 2009.
7. Jakelić, Dinko, Ugovor o kupoprodaji, Hrvatsko društvo za građanskopravne znanosti i praksu, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Organizator, Zagreb, 2011.
8. Klarić, Petar; Vedriš, Martin, Građansko pravo, Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, XIV. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne Novine, Zagreb, 2014.
9. Momčinović, Hrvoje, Ugovori obveznog prava, Prva knjiga, Narodne Novine, Zagreb, 1987.
10. Motalebi, Mehdi, Khosravi Hassan, Comparative Study of Hire-purchase in Iran and English Common Law, Journal of Politics and Law, Vol. 10, Br. 1, 2016.
11. Slakoper Zvonimir, Gorenc, Vilim, Bukovac Puvača, Maja, Obvezno pravo, Opći dio, Sklapanje, promjene i prestanak ugovora, Novi informator, Zagreb, 2009.
12. Stipić, Antun, Posebne pogodbe u ugovoru o kupoprodaji, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, 2020.

13. Teng, Joshua, Kalaiarasu, Kailash, Divergence and Convergence in the Law of Contractual Penalties and Liquidated Damages Clauses in England, Singapore and Malaysia, *Liverpool Law Review*, 2022.
14. Velaj, Hana, Kupoprodaja s posebnim pogodbama (I. dio), *Računovodstvo, revizija i financije*, ožujak 2019.
15. Velaj, Hana, Kupoprodaja s posebnim pogodbama (II. dio), *Računovodstva, revizija i financije*, Zagreb, travanj 2019.

PRAVNI PROPISI

1. Direktiva 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 87/102/EEZ [2008.] SL L 133/66; s izmjenama u [2011.] SL L 296/35, [2014.] SL L 60/34, [2016.] SL L 171/1 i [2019.] SL L 198/241
2. Direktiva Vijeća 87/102/EEC od 22. prosinca 1986. o približavanju zakona, uredbi i upravnih odredbi država članica u pogledu potrošačkog kreditiranja [1987.] SL L 42/48
3. Zakon o leasingu NN 141/13
4. Zakon o obveznim odnosima NN 35/2005., 41/2008., 125/2011., 78/2015., 29/2018. i 126/2021
5. Zakon o potrošačkom kreditiranju NN 75/2009., 112/2012., 143/2013., 147/2013., 9/2015., 78/2015., 102/2015. i 52/2016
6. Zakon o tržištu kapitala NN 65/18, 17/20, 83/21
7. Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima NN 91/1996., 68/1998., 137/1999., 22/2000., 73/2000., 129/2000., 114/2001., 79/2006., 141/2006., 146/2008., 38/2009., 153/2009., 143/2012. i 152/2014

SUDSKA PRAKSA

1. Odluka Trgovačkog suda u Splitu, poslovni broj P-1372/2010 od 13. rujna 2013.
2. Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž 131/2015-3 od 29. prosinca 2017.

3. Odluke Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž-2436/07-5 od 15. veljače 2012.
4. Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž-3428/07-3 od 09. studenog 2010.
5. Odluke Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž-3924/08-4 od 15. siječnja 2014.
6. Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž 4438/04-4 od 20. rujna 2007.
7. Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž 7207/04-3 od 03. listopada 2007.
8. Odluka Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Pž 858/2015-2 od 1. travnja 2019.
9. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev 1081/10-5 od 05. veljače 2013.
10. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev 1133/2012-2 od 30. lipnja 2015.
11. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev 364/1996-2 od 09. siječnja 2001.
12. Odluka Županijskog suda u Zagrebu, poslovni broj Gž-1160/2016-7 od 06. srpnja 2021.
13. Odluka Županijskog suda u Varaždinu, poslovni broj Gž-777/15-3 od 25. travnja 2017.